

MARIA MIRELA PODUȚ

Meșteșuguri și meșteșugari din Maramureș (spăcelul, ouă încondeiate, măști populare)

Cămașa femeiască din zona Chioar (spăcelul)

„M-am măritat de tânără, în clasa a VIII-a, la 14 ani. După ce m-am căsătorit am început să lucrez costumele. De la bătrânele din sat am început a învăța pentru că am rămas orfană la 12 ani de amândoi părinți. Am crescut la mătușa până la 14 ani când m-am măritat. Și eu am încercat ce am văzut la bătrâne. Am început cu dantele întâie și apoi cu celelalte. Mai demult să făceau șezători sara. Să strânjeu femeile bătrâne cu torsu, cu furca; cele mai tinere făceau cipcă, ciur, pene. În șezătoare am învățat. Mama m-o învățat să fac cipcă, ciur am învățat în șezătoare.

Maria Șironca, Finteușu Mare; Foto: Marius Marian

Mai demult, femeile își făceau spăcele. Le făceau pătrate ca să hie astupate pă t'iept, nu era voie să se vadă t'ieptu, să făceau pă lângă grumaz, până sus pă gât. După cap să făceau și gulere așa mai înalte ca nu cumva să se vadă gâtul. Amu nu mai îs așa că le place altfel. Model se făcea la gulere și la mâneci, în partea de jos a spăcelului nu să făcea model că să băga în poale cămeșa, nu să lăsa păstă poale. Și la poale să făcea pă din jos modelul. Care voiau să își facă cu pene, făceau și colți cu pene. Făceau colți așa rotunzi pă nasturi ca să fie rotund fiecare. Mai târziu o făcut cu creionu. Să făcea și pă șurț model, câteodată cu pene. Și făceau cipcă cu bumbac, nu cumpăra nime cipcă.

Cam două costume avea o fată, nu-și făcea mai multe. Demult, femeile avéu două

rânduri de haine, de purtat și de sărbători, on rând de iarnă, on rând de vară și cam atât că nu erau bani să-și facă. Mai ales după război o fost foarte greu de aflat și încălțai. Și de pânză greu era, numa care o avut pânză țăsută rămasă din alți ani, o avut din ce să-și facă haine. O fo foarte greu. Și io când m-am măritat trei rânduri de haine am avut. Poalele erau lungi, spăcelele pă gât să nu să vadă gâtul. Avém și poale strâmte pă dedesubt. Eram îmbrăcate nealcoș. Cam din anii '70 s-o făcut cu pânză de asta că apoi nu s-o mai făcut la război. Da mai sunt și amu care fac pânză de casă, pânză țesută. Poale numa din pânză făceau, numa din fuior cu bumbac și spăcelele la femei la fel.

Cămeșa de sărbători se făcea mai frumoasă. Mai făceau câte ceva pă ié, ceie de lucru era simplă. Cu cămeșile de pânză umblau femeile tătă vara pă câmp, la sapă, la tâte cele, și cu opinci în picioare. Să duceu pă câmp, mai vidéu câte o floare, vinéu acasă și făcéu pă pânză, nu cum scriem amu și după aceie le facem. Atunci direct pă pânză se coseau. Făceau tare multe ruji sau modele după florile de mac, lalele, trandafiri, albăstrele, și după ghiociei făcéu. Fiecare avé o semnificație. Era frunza de stejar ca model, care reprezenta pădurea, să fie omu ca și pădurea, să nu bătrânească, să fie de haznă. Să făcea strugure cu frunză, reprezenta simbolul bogăției. Să făcea cu trandafiri mult, să zicea că-s din cununa lui Iisus. Erau și modele naționale, nu numa tăt ruji. Mai era cu hexagon, pătrat, dreptunghi, în ele făceau pene, dar cu bumbac. Jâdovii (evreii) aduceau bumbac de vândut. La noi o fo 7 familii de jâdovi în sat, ei umblau și aduceau. Dar tare greu puteau cumpăra femeile bumbac ca să urzască să poată țasă cu fuioru. Era și fitău. Erau sculuri ca și cum îs sculurile de bumbac. Era fitău colorat și api cu acele făceau. În magazine o apărut mai târzău. O fi fost o femeie mai deșteaptă și-o făcut o floare și dup-aceie o făcut tâte. Da amu nu le mai place să facă așé, nu le place de on fel, vor să fie mai deosebite. Și mai demult era câte una bocotană care nu dăde modelu la nime și lucra noaptea la lompă, până pă la două noaptea. Și io așă am început, la lompă, a face. Așă s-o lucrat atunci. Și în șezătoare lucrau la lompă și vinéu cu lompășu femeile de prin sat în șezătoare cu lompășurile aprinse să vadă a meré. Apoi iarna era omātu mare. Vinéu pân omăt până-n jerunți, da vinéu.

Bumbacul se vopsea. Era sculuri de bumbac și acele să vopsău, puneau coji de nucă care voieu să le facă închise la culoare. Se foloseau coji de ceapă, pentru verde punéu frunze verzi. După ce se vopsea, bumbacu să împietrea cu piatră mnirâie, piatră vânătă, da i se zăcea piatră mnirâie. După ce se scotéu din culoare, punéu piatra ceie vânătă în apă și le împietreau ca să nu se ducă culoarea di pă ele.

Amu nu mai fac așă cum am făcut oricând. Demult, urzăm o lătore de firong în 3 zile. După ce urzăsc, opăresc pânza ca să nu iasă hirile (firele). Le lăs în apă până se răcește. Apoi le iau de acolo. Prima dată le spăl cu detergent și apoi le opăresc. De când îs io, întotdeauna am opărit ciuru, da nici nu mi-o ieșit hirile.

Era lădoi în care să păstrau hainele de sărbători și fetele când se măritau aveau demult o ladă, aceie era lada lor de zestre. Nu aveau multe costume. Era cam de-un metru, 1,5 m, lada, da era frumos făcută pă dinafară cu modele. Era unu aici la noi care făcea lăzi. Le făcea din scândură de brad ca să țâie mult. Părinții mai dădeau de zestre și câte un lădoi. Aceie era mobila pe care o ducea fata. Era blide de lut care se puneau pă păreți, șterguri,

Ciur tăiat; Foto: Marius Marian

fețe de masă. În lădoi puneau valuri de pânză, șterguri, fețe de masă. Lipideauă pă pat (țesute în coște și făceau pene pă ele). Lădoiu îi o ladă mai lungă care să pune după masă și lada era pusă în ceie lătore. În ladă își ținea fata hainele pe care le ducea și pe care le avé de sărbători. În lădoi își ținea și celelalte care erau de purtat. În pânză nu să tare bagă moliile, numa în lână, da puneau frunză de nuc pântre ele.

Spăcelul, pe care îl purtau fetele când erau mirese, îl îmbrăcau după nuntă când mereu la biserică. Cu cămeșile cu care o fo mire și mireasă să îmbrăcau și când mureau. Le tăiau în spate și le dădeau pă ei. Se zice că tăt cu haina cu care ai fo mire și mireasă trebe să te scoli și la A Doua Venire.

Să făcé câte 30-40 de metri de pânză, atât avé un stan. Să punea pă război și să țasă. Sunt și poale adăugate, din două pânze, că nu era prea lată și trebuié adăugate pă la mnijloc. Oricât le speli numa să aldasc, nu să stracă. Da ciuru nu să bagă în mașina de spălat. Mai demult, pentru a albi hainele era sodă și săpun de casă. Să spăla în mai multe ape. Să puné de-amoi în toc pânza ca s-o aldești, să pune în toc cu cenușă din sobă. Tocu îi ca on ciubăr, nu prea înalt. Acolo să așeza pânza, tăte aieste de pânză. Punéi cenușeriu care să țasă din haldurile cele, ce rămânea mai dur și să punea cenușă pă cenușeri, pă deasupra să punea apă fierbinte. Să lăsa de-amoi de azi până mâine. Apoi să lăiéu cu maiu. Dădeai pă ele până le aldéi. Le limpezăi în mai multe ape. Merei la vale că acolo tare bine să putea limpezi. Ieșea din ele soda și cenușă.”¹

Ouă încondeiate din Țara Lăpușului

Denumiri locale: ouă împistrite (împt'istrit'e), ouă încondeiate.

Meșteri populari și săteni care împistresc ouă: Filip Victoria, Filip Veronica, Filip Sanfira, Butcure Mariana (Cupșeni), Cozma Reghina, Mârzac Călina (Rogoz).

Tehnica: Prima dată se fierb ouăle. Se lasă să se răcească. După ce s-au răcit, se începe la împistrit cu condeiul. Tradițional, condeiul se ține fix și se învârte oul pentru a

¹ De la Maria Șironca, 69 ani, Finteușu Mare, 2021.

face liniile pe el. Pentru condei, trebuie un recipient în care se pune ceara și care se pune pe marginea sobei. Condeiul se trece prin flacăra unei lumânări sau a unei feștile, cum era mai demult, adică o bucată dintr-o lampă veche aprinsă, ca să se încălzească ceara și începi să scrii pă ou. După ce ai terminat modelul pe alb, se bagă în vopsea galbenă. Se scoate și se lasă la răcit apoi se face model pe galben. Apoi se bagă în vopsea roșie. Care mai vrea, face model și pe roșu. Apoi **se potoresc**, adică se acoperă cu ceară iar pentru asta se folosește **meciu** (un lemn cu puțină vată în vârf, mai demult se învârtea puțin fuior pe lângă o așchie). Apoi se bagă în verde sau albastru, o culoare mai închisă. După ce se uscă bine, se pune pă grătar deasupra sobei, da nu la foc mare ca să nu crape. Se șterge repede de ceară cu o cârpă de lână, curată. Dar trebuie sucit, nu trebuie lăsat mult pe sobă că se crapă. După ce s-o

Acoperirea cu ceară (potoria) a ouălor;
Foto: Marius Marian

Coș cu ouă; Foto: Daniela Stănoiu

curățat ceara, se dă cu slănină sau cu un pic de ulei. Cu slănină e mai bine că uleiul atacă vopseaua și să fac pori pă ou.

Ouă împistrite se fac la Paști și la Rusalii, când e Pogorârea Sfântului Duh, și se dau

Femei din Cupșeni încondeind ouă; Foto: Marius Marian

la t'imateu (cimitir) și la „moși” (masa moșilor). La Rusalii nu le mai împistresc așa mult ca la Paști că nu au oamenii vreme, trebe să margă la sapă, la fân.

Motive/modele: „**peteici** (sunt multe modele cu peteici: peteici cu cruce, peteici cu floare, peteici cu pui etc.), asta înseamnă să împarți oul prima dată în 4, după aia o linie pă mijloc și se formează 8 căsuțe, acela-i ou în peteici și în căsuțele acelea se fac tot felul de modele: **flacăra luminii sfinte, floare, stea, suveică, greble.**”²

Peteica este ca o plasă din ață, fuior înnodat, cu care se ducea mâncare la câmp.

Măști populare realizate de meșterul popular Vasile Șușca

„M-am născut în 28 mai 1961. Tata o fo primu poștaș din sat și io, dacă am fost cel mai mic, eram poreclit *Poștărelu*. Am făcut clasele primare în Săcel. Am avut atelier de croitorie aici în sat. Am lucrat în cooperatie și înainte de a face școală și după ce am terminat. Eram director de cămin și o venit Ion Ardeleanu Pruncu, fostul director al Școlii Populare de Artă din Sighet la mine. Aveam niște capete de lână pe care voiam să le tai și să fac o dormeză. El mi-a cerut să îi fac niște măști. Dar prima mască am făcut-o în copilărie că eram impresionat de câte ori erau sărbătorile de iarnă de moșii cu droanje, pândeam pă după porți și mă gândeam *Să cresc io mare...ce drac îmi fac eu*. Nu mă spăriem, de-abia așteptam să treacă vremea să îmi fac și eu. Numa cum am văzut, m-am gândit că pot să fac și eu. Am premeditat asta de mic. La început am făcut numa din blană. Apoi m-am gândit să îi mai

Omul și masca; Foto: Marius Marian

² De la Mariana Butcure, Cupșeni, 2022.

adaug câte ceva. În așa fel am făcut-o încât să fie și plăcută și artistică. Am mai adăugat câte ceva, asta-i creație.

Masca, mai demult, era t'ieptaru lu mama bună ori a lui moșu, uitat după un corn pân pod, pe care nu-l mai purta de rău ce-o fost. Îl lua de acolo copt'ilu, îi făcea două orificii în locul ochilor, îi punea în loc de nas un cucuruz sau un ciucălau numa, în loc de dinți înșira niște fasole pã boance de-acelea mari grăitoare și asta era masca.

Masca îi precreștină, e de sorginte păgână și are funcții apotropaice. În Săcel s-o folosit cândva și la morți, când era privediul, și se mai folosea pentru alungarea duhurilor de pe pășuni pã la Sânzâiene.

Nu o făcut nime un șablon al măștii. Eu le am împrăștiate pân tătă lumea. Nu am copiat pe nime. Am ajuns să fac un anumit stil de mască. Le fac manual. Tot ce folosesc e natural, materiale naturale. Obrăzaru, partea din față îi pănură, stofa din care se fac sumanele la noi. Am și eu o colecție de t'ieptare vechi cum le-am adunat de demult. Partea din față, obrăzaru, îl fac din lână, din stofă de lână, îi stofă de suman, pănură de suman. Nasu îl fac din pănură de cioareci, să iasă în evidență, să se distingă. Ochii îi mai fac și verzi sau albaștri. Am făcut tătă gama de drăcime și de moși. Acuma blănurile se aruncă. Mai primesc de la oameni. Înainte le prelucram eu. Lucrez de la 12 ani. Mi-o pus tata t'iclazău (călcător) în mână, puneam cărbuni în el, să înfoca și apoi călcam cioarecii.

Cu coarne o fo măștile de Viflaim, teatrul popular. Mai este jocul măștilor care se face tot în perioada sărbătorilor de iarnă. Acuma jocul măștilor s-o pierdut. Dacă nu are coarne, e un *moș* cât se poate de impozant.”³

Măști; Foto: Marius Marian

³

De la Vasile Șușca, 61 de ani, Săcel, 2022.